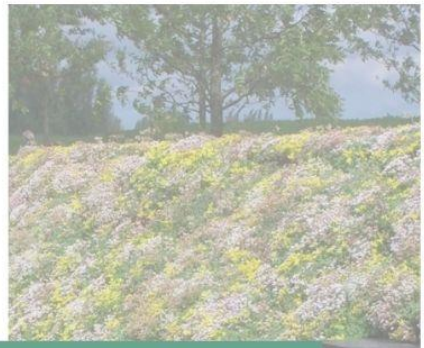
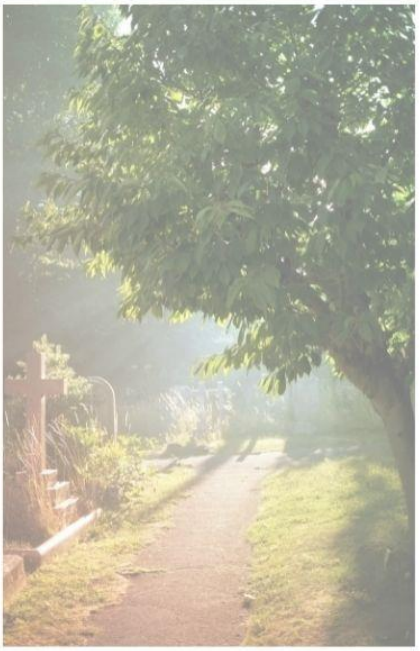
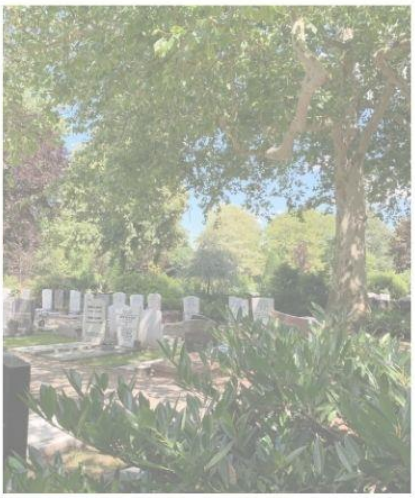
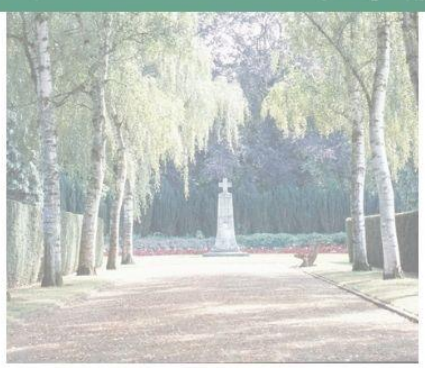

Rapport

Projectnaam:	Beleidsvoornemens en beheerplan begraafplaatsen Meierijstad
Projectnummer:	23-1928
Opdrachtgever:	Gemeente Meierijstad
Datum:	27 oktober 2023
Versie:	D01
Auteur(s):	Ruan van Doremalen
Projectleider:	Merel van den Bosch

KYBYS

...voor ingenieu[r]s advies

Inhoudsopgave

Samenvatting 1

1. Inleiding 2
2. Begraven in Meierijstad 3
3. Visie 6
4. Gemeentelijke begraafplaatsen 7
5. Organisatorische analyse 13
6. Exploitatie 15
7. Trends en ontwikkelingen 18
8. Ervaringen en meningen van derden 23
9. Beleidsvoorstellen 25

Bijlage A. Kwaliteitsopname 34

Bijlage B. Scenario`s Zandkantsestraat 36

Samenvatting

Gemeente Meierijstad heeft drie gemeentelijke begraafplaatsen in eigendom en beheer:

1. Begraafplaats Zuidergaard te Veghel
2. Begraafplaats Ottenstraat te Erp
3. Begraafplaats Zandkantsestraat te Schijndel

Daarnaast verzorgt de gemeente Meierijstad het groenbeheer op twee gesloten begraafplaatsen:

4. Begraafplaats Cecilia van Zusters Franciscanessen te Zijtaart
5. Israëlitische (Joodse) begraafplaats te Schijndel

In het kort zijn dit de bevindingen:

- Ten opzichte van het aantal overledenen (778 in 2022) in de gemeente Meierijstad worden procentueel gezien (3,3%) weinig personen begraven op de gemeentelijke begraafplaatsen. Er is geen beeld van het aantal begravingen op de kerkelijke begraafplaatsen.
- Met een actief ruimingsbeleid zijn er voldoende graven om tot na 2050 te blijven begraven
- De begraafplaatsen worden door de uitvaartondernemers over het algemeen als goed ervaren. Aandachtspunt volgens hen is de droogteschade en weinig groen op begraafplaats Ottenstraat.
- Er is een beperkt aanbod van graftermijnen. Op dit moment worden graven alleen voor twintig jaar uitgegeven, terwijl er landelijk steeds meer keuzemogelijkheden worden aangeboden.

Er is een visie opgesteld, welke als volgt luidt:

"*Op de begraafplaatsen wordt een variatie aan graftermijnen en mogelijkheden aangeboden, zodat een ieder er gebruik van kan maken. De begraafplaatsen worden op kwaliteitsniveau A onderhouden. Er wordt ingezet op een natuurlijke uitstraling en het stimuleren van biodiversiteit. Dit is niet alleen fijn voor vogels, vlinders en insecten, maar ook de beleving voor de bezoeker wordt hierdoor verbeterd.*"

Op basis van alle input zijn de volgende beleidsvoorstellen opgenomen:

- Voor de toekomst van begraafplaats Zandkantsestraat zijn er vier scenario's opgenomen. Het advies is om de mogelijkheden te onderzoeken om de begraafplaats te sluiten, te saneren en het perceel te verkopen.
- Natuurbegraven en Islamitisch begraven passen niet binnen de contouren van de huidige gemeentelijke begraafplaatsen.
- Onderzoeken wat de mogelijkheden en (eventuele) kostenbesparing zijn van het uitbesteden van de administratieve taken, toezicht houden en aansturen van onderaannemers.
- Ecologisch/natuurlijk beheer. Zo veel als mogelijk groen toevoegen op de lege grafvakken. Bij het vernieuwen van paden kiezen voor een duurzame halfverharding.
- Herinrichting van vak G en H op Ottenstraat komt te vroeg. Er zijn nog te veel graven in gebruik om een goede herinrichting te maken. Er zijn particuliere graven aanwezig waarvan de graftermijn verlengd mag worden. De vakken kunnen wel aantrekkelijker (groener) worden ingericht.
- Toevoegen van extra graftermijnen, zodat de keuze groter wordt voor nabestaanden. Voor een particulier graf 10 jaar toevoegen en voor asbestemmingen 5 en 10 jaar in plaats van 20 jaar.
- Het gaan gebruiken van een digitale webagenda.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Naar aanleiding van actuele ontwikkelingen, zoals afname van het aantal begrafenissen, en vragen vanuit de raad inzake islamitisch en natuurbegraven, is de behoefte ontstaan om het beleid en beheer van de begraafplaatsen te actualiseren. Hierin wil de gemeente onder andere de begraafbehoefte in relatie met de totale capaciteit van de gemeentelijke begraafplaatsen tegen het licht te houden. Daarnaast is de vraag hoe de gemeente kan inspelen op de huidige trends en ontwikkelingen, in het bijzonder natuurbegraven, islamitisch begraven en ecologisch beheer.

In 2021 is een beheerplan voor de gemeentelijke begraafplaatsen opgesteld. Echter is geconstateerd dat deze niet voldoende houvast geeft in de uitvoering. Door middel van dit beleids- en beheerplan wil de gemeente Meierijstad de werkzaamheden ten behoeve van de uitvoering van het beheer en onderhoud en het taakveld begraven actualiseren en concretiseren.

Deze rapportage geeft inzicht in de huidige situatie, behoefte en capaciteit, organisatie, exploitatie, en relevante landelijke en regionale trends en ontwikkelingen. Op basis hiervan worden beleidsvoorstellen voor de komende jaren opgesteld. Deze dienen als houvast in de sturing richting toekomstbestendige begraafplaatsen.

Dit beleids- en beheerplan heeft betrekking op de gemeentelijke begraafplaatsen. Dit zijn:

- Zuidergaard te Veghel
- Ottenstraat te Erp
- Zandkantsestraat te Schijndel

1.2. Proces

Ten behoeve van dit onderzoek zijn de gemeentelijke begraafplaatsen bezocht. Hierbij is gekeken naar het beheer en onderhoud, de voorzieningen, eventuele aandachtspunten en toekomstmogelijkheden. De landelijke trends en ontwikkelingen zijn getoetst op de toepasbaarheid op de begraafplaatsen. Er is een analyse van de exploitatie gemaakt, inclusief een benchmark.

Er zijn interviews gehouden met drie lokale uitvaartondernemers die gebruik maken van de gemeentelijke begraafplaatsen. Ook heeft er een kennissessie plaatsgevonden met de medewerkers van de gemeente van de afdelingen administratie, beleid en beheer & onderhoud. Door deze grondige verkenning is veel input opgehaald dat is verwerkt in dit plan.

2. Begraven in Meierijstad

2.1. Aanbod begraven (omgeving) Meierijstad

2.1.1. Gemeentelijke en kerkelijke begraafplaatsen

Gemeente Meierijstad heeft vijf begraafplaatsen in beheer en gebruik. De begraafplaatsen welke nog gebruikt worden zijn:

1. Begraafplaats Zuidergaard te Veghel
2. Begraafplaats Ottenstraat te Erp
3. Begraafplaats Zandkantsestraat te Schijndel

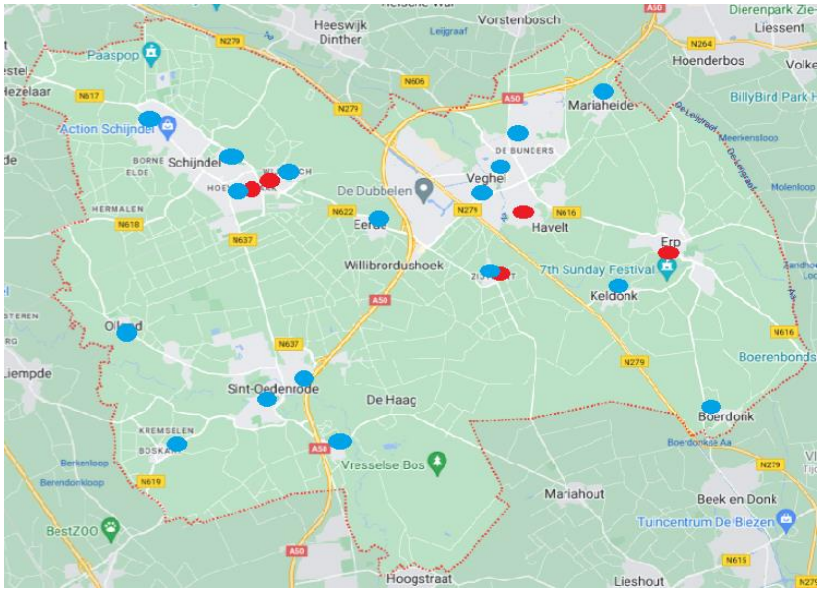
Daarnaast verzorgt de gemeente Meierijstad het groenbeheer op twee gesloten begraafplaatsen.

4. Begraafplaats Cecilia van Zusters Franciscanessen te Zijtaart
5. Israëlitische (Joodse) begraafplaats te Schijndel

Hiernaast zijn er in de gemeente Meierijstad zeventien kerkelijke begraafplaatsen aanwezig:

1. Kerkhof Servatius Kerk te Boerdonk
2. Begraafplaats Berkstraat te Boskant
3. Begraafplaats Antonius Abtkerk te Eerde
4. Begraafplaats Antonius van Padua Kerk te Keldonk
5. Begraafplaats in Pastoor van Haarenstraat te Mariaheide
6. Kerkhof in Lieshoutsestraat te Nijnsel
7. Kerkhof in Pastoor Smitsstraat te Olland
8. Begraafplaats Wijbosch te Schijndel
9. Begraafplaats Boschweg te Schijndel
10. Parochiële begraafplaats Rietbeemd te Schijndel
11. Kerkhof bij de Martinuskerk te Sint-Oedenrode
12. Kerkhof bij de Knoptoren te Sint-Oedenrode
13. Kerkhof Lambertuskerk te Veghel
14. Rooms Katholiek Kerkhof Heilig Hart-parochie te Veghel
15. Begraafplaats Franciscanessen te Veghel
16. Congregatiekerkhof Zusters van Liefde te Wijbosch
17. Kerkhof Rooms Katholiek Sint Lambertuskerk te Zijtaart

Onderstaande plattegrond geeft een overzicht van het aantal en de spreiding van de verschillende begraafplaatsen binnen de gemeente. De rode stippen geven de gemeentelijke begraafplaatsen aan, de blauwe stippen betreffen de kerkelijke begraafplaatsen.

Figuur 1 Overzichtskaart gemeentelijke en kerkelijke begraafplaatsen

Gemeentelijke begraafplaatsen in beheer en onderhoud door gemeente

Kerkelijke begraafplaatsen

Geconstateerd wordt dat de gemeente Meierijstad voorzien is van relatief veel begraafplaatsen (22). Het overgrote deel hiervan zijn kerkelijke begraafplaatsen (17). Er is een goede spreiding over de gemeente.

2.1.2. Natuurbegraafplaatsen

Binnen de gemeente Meierijstad is er op dit moment geen mogelijk tot natuur(lijk) begraven. In de omgeving van de gemeente zijn wel enkele natuurbegraafplaatsen gelegen:

- Natuurbegraafplaats Maashorst in Schaijk
- Natuurbegraafplaats Schoorsveld in Heeze
- Natuurbegraafplaats Huis ter Heide in De Moer

Tevens is het relevant om te benoemen dat mogelijk in de komende jaren “Natuurbegraafplaats Hooge Heide” in Berlicum wordt gerealiseerd. Deze begraafplaats biedt ruimte voor circa 4.000 graven. Echter wordt de ontwikkeling op dit moment tegengehouden door een partij die tegen de plannen is. In september 2023 is de Raad van State verzocht om het lokale bestemmingsplan Hooghei te schorsen.

Volgens de BRANA (Brancheverenigingen Natuurbegraafplaatsen) is het aantal begravingen op een natuurbegraafplaats (nu circa 25 begraafplaatsen) in de afgelopen jaren gegroeid van tien in 2011 naar 2600 in 2022. Het aandeel natuurbegraafplaatsen groeit 2% á 3% per jaar. Voor het gebruik van beschikbare natuurvakken op reguliere begraafplaatsen zal dat aandeel naar verwachting om en nabij hetzelfde zijn. Hieruit volgt dat in absolute zin het aantal begravingen op een natuurbegraafplaats verwaarloosbaar klein is, maar gelijktijdig is er duidelijk sprake van een groeiende belangstelling. In paragraaf 9.2 wordt hier verder op ingegaan.

2.1.3. Islamitische begraafplaatsen

Binnen de gemeente Meierijstad is geen islamitische begraafplaats en/of islamitisch deel op een van de begraafplaatsen gerealiseerd. In de omgeving zijn er de volgende mogelijkheden:

- Islamitische begraafplaats te Helmond
- Islamitisch deel op begraafplaats Oude Baan te Rosmalen
- Islamitische deel op begraafplaats Oude Landen te Nuenen
- Islamitisch deel op begraafplaats Bloemendeel te Waalwijk
- Islamitisch deel op begraafplaats Roostenhof te Eindhoven

Landelijk blijft er vraag naar Islamitische begraafplaatsen bestaan. Er zijn de afgelopen jaren, mede door de Covid-19 pandemie, diverse nieuwe Islamitische begraafplaatsen ontstaan. Deze begraafplaatsen hebben afwijkende wensen en eisen dan een conventionele begraafplaats in Nederland. Zo wensen zij onbepaalde tijd graven en een ligging richting Mekka. In paragraaf 9.3 wordt hier verder op ingegaan.

2.2. Begraafcultuur

Gemeente Meierijstad telt circa 83.716 inwoners (cijfers 01-01-2023). In 2022 overleden er volgens het CBS 778 personen in de gemeente. In dit jaar vonden er 26 begravingen plaats op de gemeentelijke begraafplaatsen. Dit betekent dat 3,3% van de overleden inwoners in 2022 begraven is op één van de gemeentelijke begraafplaatsen. Dit is een laag percentage, want het landelijke begraafpercentage ditzelfde jaar was 32,7% (bron: Landelijke Vereniging van Crematoria). Logischerwijs zijn de overige overledenen op een natuur- of kerkelijke begraafplaats begraven of gecremeerd. Het is niet bekend hoeveel overledenen op de kerkelijke begraafplaatsen in de gemeente Meierijstad worden begraven.

Uitgaande van het landelijke gemiddelde betekent dat in Meierijstad 67,3% van de overledenen kiest voor cremeren. Dit staat in 2022 gelijk aan 524 overleden inwoners. Echter is in 2022 maar één urn in een particulier graf geplaatst. De overige asbestemmingen blijven thuis, worden uitgestrooid of bij een kerk of bij het crematorium geplaatst.

3. Visie

Voor de begraafplaatsen van gemeente Meierijstad is de volgende visie opgesteld:

Op de begraafplaatsen wordt een variatie aan graftermijnen en mogelijkheden aangeboden, zodat een ieder er gebruik van kan maken. De begraafplaatsen worden op kwaliteitsniveau A onderhouden. Er wordt ingezet op een natuurlijke uitstraling en het stimuleren van biodiversiteit. Dit is niet alleen fijn voor vogels, vlinders en insecten, maar ook de beleving voor de bezoeker wordt hierdoor verbeterd.

4. Gemeentelijke begraafplaatsen

4.1. Begraafplaats Zuidergaard (Veghel)

4.1.1. Algemene beschrijving

Begraafplaats Zuidergaard is gelegen in het zuiden van Veghel aan de rand van het gelijknamige park. Bij deze begraafplaats heeft uitvaartonderneemster Christien Veldhoen zich gevestigd met een uitvaartcentrum. De begraafplaats heeft een oppervlakte van 0,7 hectare. De begraafplaats beschikt over een geasfalteerd hoofdpad, de rest van de begraafplaats is hoofdzakelijk voorzien van stoep- en graspaden. Rechts vooraan bij de ingang bevindt zich een apart deel voor kindergraven. Naast particuliere graven is het bijzetten van een urn in een (particuliere) nis of zandgraf mogelijk. De begraafplaats beschikt ook over een strooiveld.

Figuur 2 Visuele weergave begraafplaats Zuidergaard

4.1.2. Kwaliteitsbeoordeling

Begraafplaats Zuidergaard heeft een groene, parkachtige uitstraling met een speelse opzet. Er zijn enkele aandachtspunten.

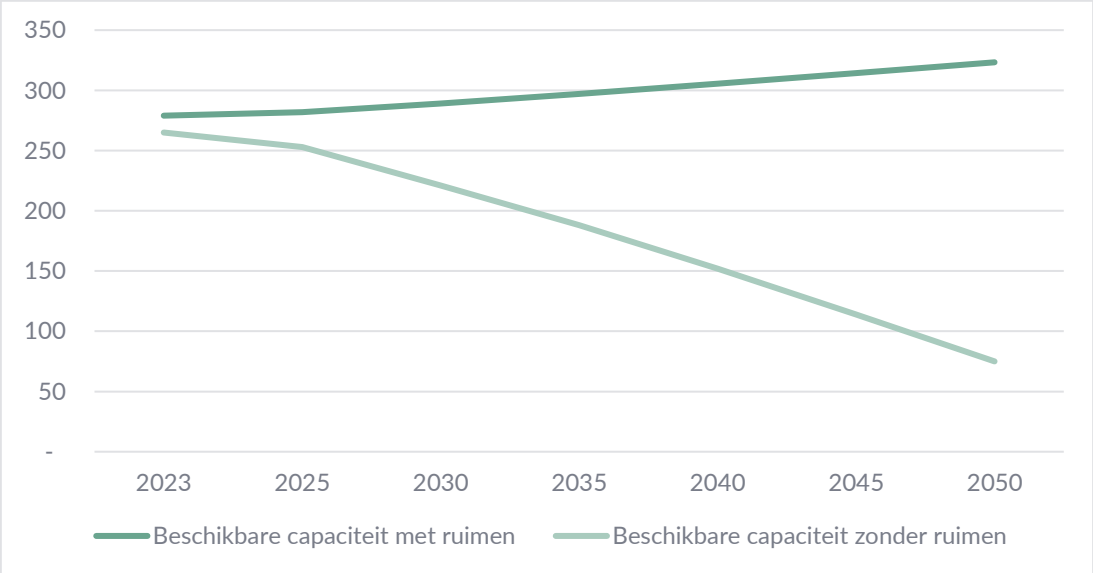
Het geasfalteerd hoofdpad heeft op verschillende plekken scheuren. Ook zijn de paden niet goed onderhouden. Op sommige plekken staat mos of onkruid op het asfalt. De secundaire paden bestaan uit stoeptegels die zijn verzakt en waar het onkruid tussendoor groeit. Ook is er veel kale grond rond de graven waar onkruid aanwezig is. Dit geeft de begraafplaats een rommelig uiterlijk.

Ook de viertal urnenmuren dienen te worden opgewaardeerd. Deze muren zijn in niet goed onderhouden staat. De muren dienen schoongemaakt te worden en waar nodig opnieuw gevoegd.
De inrichtingselementen zijn aan vervanging toe. Enkele gieters zijn kapot en één hark is doormidden. De bank is ook aan vervanging toe. Het publicatiebord bevat verouderde informatie. Op basis van CROW-beeldkwaliteit wordt het kwaliteitsniveau van de begraafplaats op B beoordeeld.

4.1.3. Behoefte- en capaciteit

Begraafplaats Zuidergaard beschikt 265 vrije particuliere graven. Jaarlijks worden er gemiddeld 6 nieuwe graven uitgegeven. Op basis van dit gemiddelde en de sterfteprognose van de gemeente (cijfers CBS), betreft de totale behoefte tot 2050 circa 196 graven. Indien er niet wordt geruimd zijn er in 2050 alsnog zo'n 70 graven vrij.

Jaarlijks worden er van gemiddeld 7 particuliere graven afstand gedaan. Ook beschikt de begraafplaats over 14 nog te ruimen graven. Indien de gemeente een actief ruimingsbeleid blijft hanteren betekent dit dat de begraafplaats in 2050 over ongeveer 325 vrije particuliere graven beschikt.

Grafiek 1 Overzicht capaciteit particuliere graven begraafplaats Zuidergaard

Betreffende de urnennissen heeft de begraafplaats de beschikking over 23 vrije nissen. In de afgelopen vijf jaar zijn zes nissen uitgegeven. De totale behoefte tot en met 2050 betreft 39 nissen. Er wordt ook afstand gedaan. In de afgelopen vijf jaar is van acht nissen afstand gedaan. Op basis hiervan wordt geen capaciteitstekort voorzien.

4.2. Begraafplaats Ottenstraat (Erp)

4.2.1. Algemene beschrijving

Begraafplaats Ottenstraat is gelegen in het centrum van Erp en is 0,6 ha groot. De begraafplaats dateert uit 1828. Sinds 1976 functioneert het van oorsprong R.K. kerkhof als gemeentelijke begraafplaats. Het hoofdpad van de begraafplaats bestaat uit klinkerverharding. Sinds 2006 zijn de vakken G en H (tijdelijk) gesloten met als doel dit vak toegankelijker te maken. Op de begraafplaats staan twee urnenmuren en er is een strooiveld aanwezig. Daarnaast is er een apart deel voor kindergraven en een monumentale hoek die beheert wordt door de heemkundekring. Op dit deel liggen negen oorlogsgraven en het monument “propeller”. Tenslotte bevindt zich rechtsvoor een overdekt herdenkingsdeel. De begraafplaats wordt onderhouden door vrijwilligers van de kerk in Erp. Zij krijgen op basis van een overeenkomst voor de werkzaamheden een vergoeding. De samenwerking wordt jaarlijks geëvalueerd.

Figuur 3 Visuele weergave begraafplaats Ottenstraat

4.2.2. Kwaliteitsbeoordeling

Op deze begraafplaats is veel kale grond aanwezig op de grafvelden en heeft, mede door het beperkt aanwezige groen, een sobere uitstraling. Omdat er geen tot weinig zijpaden zijn, zijn sommige graven slecht bereikbaar. Het kinderdeel was voorheen afgeschermd door een haag, maar is weggehaald omdat deze door droogteschade kapot is gegaan. Nu is vanaf het kinderdeel zicht op het depot. Binnenkort wordt hier een nieuwe haag teruggeplaatst. Daarnaast zijn de kindergraven in het zand gelegen met geen tot weinig vorm van groen of andere elementen die het beeldkwaliteit enigszins positief beïnvloeden.

De paden zijn goed onderhouden. De urnenmuren zijn netjes en schoon. De inrichtingselementen zoals bankjes, watertappunten, publicatiebord etc. zijn voldoende beschikbaar en van goede kwaliteit. De algehele beeldkwaliteit wordt op basis van CROW-beoordelingssystematiek op niveau A/B beoordeeld.

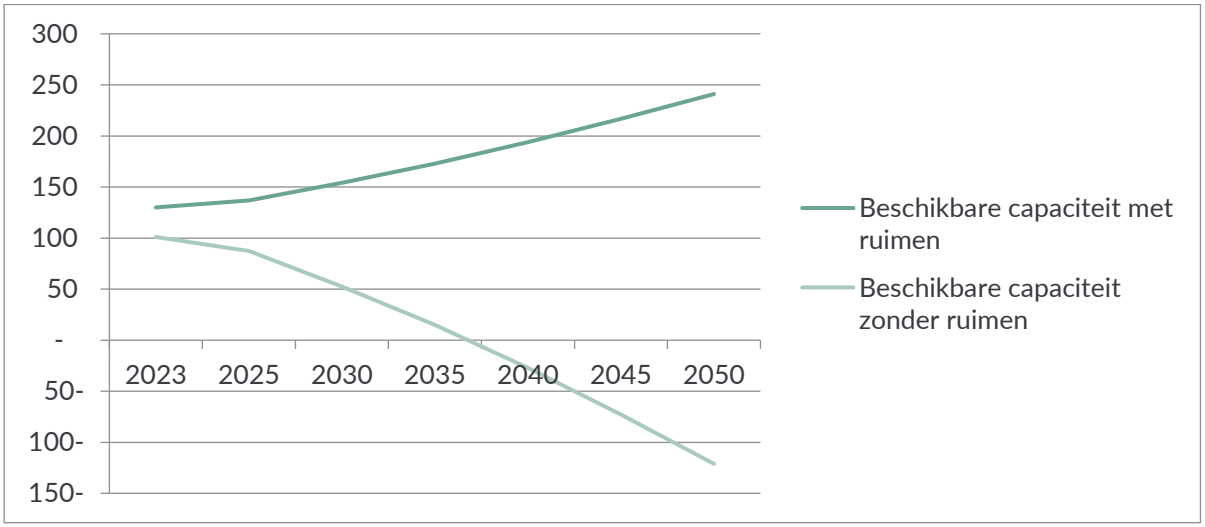

Figuur 4 Visuele weergave begraafplaats Ottenstraat

4.2.3. Behoefte- en capaciteit

Begraafplaats Ottenstraat in Erp beschikt over 101 vrije particuliere graven. Jaarlijks worden er gemiddeld zeven nieuwe graven uitgegeven. Op basis van deze trend en de sterfteprognose van de gemeente (cijfers CBS), betreft de totale behoefte tot aan 2050 circa 222 graven. Omstreeks 2037 wordt een tekort voorzien als er niet wordt geruimd.

Echter wordt er jaarlijks gemiddeld van tien particuliere graven afstand gedaan en beschikt de begraafplaats over 29 nog te ruimen graven. Indien de gemeente een actief ruimingsbeleid blijft hanteren, betekent dat de begraafplaats in 2050 over circa 240 vrije particuliere graven beschikt.

Grafiek 2 Overzicht capaciteit particuliere graven begraafplaats Ottenstraat

Betreffende de urnennissen heeft de begraafplaats de beschikking over 16 vrije nissen. In de afgelopen vijf jaar zijn vier nissen uitgegeven. Er wordt ook afstand gedaan. In de afgelopen vijf jaar is van twee nissen afstand gedaan. Op basis hiervan wordt geen capaciteitstekort voorzien.

4.3. Begraafplaats Zandkantsestraat (Schijndel)

De algemene begraafplaats aan de Zandkantsestraat is gelegen langs de Rooms-Katholieke begraafplaats Sint Paulus. Het Sint Paulus kerkhof is een relatief grote, groenrijke en goed onderhouden begraafplaats. De gemeentelijke begraafplaats Zandkantsestraat is klein (0,1 ha). Tot en met de fusie van 2017 konden mensen hier begraven worden zonder dat er grafrecht of onderhoudskosten betaald hoefden te worden. Momenteel gelden er dezelfde tarieven als de andere gemeentelijke begraafplaatsen. Er wordt momenteel van maar twee graven grafrecht ontvangen. De begraafplaats genereert hierdoor weinig inkomsten.

De begraafplaats wordt omheind door een hekwerk met slot. De begraafplaats is alleen toegankelijk voor nabestaanden/bezoekers met een sleutel. In 2019 is de beplanting achter op de begraafplaats opgeknapt. Er is geen verharding aanwezig waardoor graven in het gras liggen. De begraafplaats wordt op basis van CROW op beeldkwaliteitsniveau B/C beoordeeld.

De begraafplaats heeft een capaciteit van vijftig graven. In de afgelopen vijf jaar is één particulier graf uitgegeven en zijn drie personen in een algemeen graf begraven. Er is genoeg ruimte tot en met 2050.

Figuur 5 Visuele weergave begraafplaats Zandkantsestraat

4.4. Klooster (Zijtaart)

Begraafplaats Klooster in Zijtaart is gelegen bij het voormalige klooster van de Zusters van Franciscanessen. De eerste begraving heeft in 1925 plaatsgevonden. Momenteel vinden er geen begravingen meer plaats op de begraafplaats. Sinds 2005 is de gemeente eigenaar van deze begraafplaats. In de koopovereenkomst is opgenomen dat de gemeente voor vijftig jaar zorgt voor het onderhoud van de begraafplaats. Naar verwachting zal de begraafplaats in Veghel, die in beheer is van dezelfde kloosterorde, ook binnen een verloop van tijd in beheer van de gemeente komen. Deze is op dit moment nog open voor begravingen.

Figuur 6 Visuele weergave begraafplaats Klooster

4.5. Israëlitische begraafplaats (Schijndel)

De Israëlitische begraafplaats, ook wel de Joodse begraafplaats genoemd, is gelegen in de hoek van de Uranus en Planetenlaan in Schijndel. Deze begraafplaats is afgesloten en enkel toegankelijk op afspraak. De gemeente Meijerijstad heeft in 1952 het beheer van de begraafplaats overgenomen van de Nederlands Israëlitisch kerkgenootschap (NIK). De graven liggen er voor onbepaalde tijd. Er worden geen nieuwe graven meer uitgegeven.

Figuur 7 Visuele weergave Israëlitische begraafplaats (bron: Brabants Dagblad)

5. Organisatorische analyse

Bij het begraven op de gemeentelijke begraafplaatsen zijn verschillende werkateliers betrokken. De organisatie en taakverdeling van het product begraven binnen de gemeente Meierijstad ziet er als volgt uit:

5.1. Interne organisatie

Leidinggevende (Openbaar Gebied)
Eindverantwoordelijk voor het taakveld begraafplaatsen dat valt onder programma 7 Volksgezondheid en Milieu.

Beleidsmedewerker beheer (Openbaar Gebied)
De beleidsmedewerker is op de hoogte van de werkzaamheden betreffende begraven. Hij/zij draagt zorgt voor het waarborgen en uitvoeren van het beheerplan. Voor vragen vanuit burgers en/of rechthebbenden is hij/zij de contactpersoon. Budgetbewaking valt onder de verantwoordelijkheden, evenals de financiële verantwoording.

Medewerker ontwerp en voorbereiding (Openbaar Gebied)
De gegevensbeheerder is verantwoordelijk voor het digitaal bijhouden van de begraafplaatsadministratie en correspondentie ten aanzien van de begrafenissen, verlengingen en ruimingen. De gegevens zijn makkelijk te raadplegen en te gebruiken. Tevens is hij/ zijn contactpersoon voor het atelier Heffen en Invorderen, en voor vragen van burgers met betrekking tot de administratie van de begraafplaatsen.

Medewerker burgerzaken (Burgerzaken)
Aan de ambtenaar van de burgerlijke stand (werkzaam bij het atelier Burgerzaken) is de wettelijke taak opgedragen tot het opmaken van een akte van overlijden en het afgeven van een verlof tot begraven of cremeren. Ook verstrekt deze persoon de vergunning voor herbegraven of cremeren van stoffelijke overschotten.

Voorman Buitendienst (Uitvoering groen)
De voorman onderhoudt het contact met de grafdelver, uitvaartondernemers, steenhouwers en familieleden voor het bepalen van een graf of urnennis. De voorman is voor én na een begrafenis of bijzetting aanwezig voor het controleren en in ontvangst nemen van het verlof tot begraven. Deze persoon houdt tevens toezicht tijdens ruimingen en stuurt de medewerkers aan voor het groenonderhoud.

Groenonderhoud eigen dienst

De buitendienst van de gemeente voert onderhoudswerkzaamheden uit op de drie gemeentelijke begraafplaatsen. De onderhoudswerkzaamheden voor begraafplaats Klooster in Zijtaart en de Israëlitische begraafplaats in Schijndel worden in hoofdstuk 4 beschreven.

Taak	Zuidergaard	Ottenstraat	Zandkantsestraat
Beplanting- haag	X		X
Beplanting- heesters	X		X
Beplanting- vaste planten		X	
Beplanting- wisselperken		X	
Bomen (niet vrijuit groeiend)	X	X	
Bomen (vrijuit groeiend)	X		
Bomen- leiboom		X	
Meubilair- bank	X	X	

5.2. Externe organisatie

Aannemer onderhoud

De groenaannemer maait het gras op alle begraafplaatsen. De graskanten worden door hem bijgehouden op de begraafplaatsen Zuidergaard en Zandkantsestraat. Daarnaast leegt hij de afvalbakken op de begraafplaatsen Zuidergaard en Ottenstraat. Ook onderhoudt de aannemer de verharding op begraafplaats Ottenstraat.

Vrijwilligers

Het onderhoud van begraafplaats in Erp wordt door vrijwilligers uitgevoerd. Zij onderhouden de hagen en heesters, de graskanten en boomspiegels. Daarnaast schoffelen zij rondom de graven.

Grafdelver

De uitvoering, zoals het delven en sluiten van de graven en ruimen van stoffelijke restanten en het verwijderen van de grafbedekking is uitbesteed aan Gravendienst A.C. van der Burgt VOF. Er is een raamovereenkomst afgesloten met de grafdelver die jaarlijks wordt verlengd.

6. Exploitatie

6.1. Begroting

De exploitatie van de begraafplaatsen is bijna kostendekkend. De totale lasten zijn € 123.299 en de baten zijn € 112.578. Dit houdt een kostendekking in van 91,31%. Deze kostendekking is hoog ten opzichte van andere gemeentes.

Begroting 2024	Baten	Lasten
Grafrechten	€ 112.578	
Algemene kosten		€ 41.105
Salarislasten		€ 41.408
Groenonderhoud		€ 34.964
Kapitaallasten		€ 5.822
Totaal	**€ 112.578**	**€ 123.299**

Tabel 1: Begroting 2024

De laatste jaren is er afname van het aantal begravingen. In 2021 zijn er 33 personen begraven, voor 2024 is er een afname naar 25 begravingen geschat. Om de baten op peil te houden worden de tarieven in 2024 verhoogd met 12%. In onderstaand overzichtje zijn de inkomsten uiteen gezet.

Jaaroverzicht werkzaamheden begraafplaatsen			
	Prijs per keer, huidig tarief	Frequentie per jaar	Totaal huidig
Begraven volwassene	€ 2.899,96	12	€ 34.799,48
Begraven kind	€ 2.284,97	0	€ -
Begraven urn	€ 2.069,96	1	€ 2.069,96
Bijzetten volwassene	€ 2.078,98	13	€ 27.026,72
Bijzetten urn in nis	€ 1.033,98	3	€ 3.101,93
Ruimen op verzoek volwassengraf	€ 809,50	1	€ 809,50
Verlengingen (10 jaar)	€ 860,98	52	€ 44.770,87
Totaal			**€ 112.578,46**

Tabel 2: Berekening baten 2024

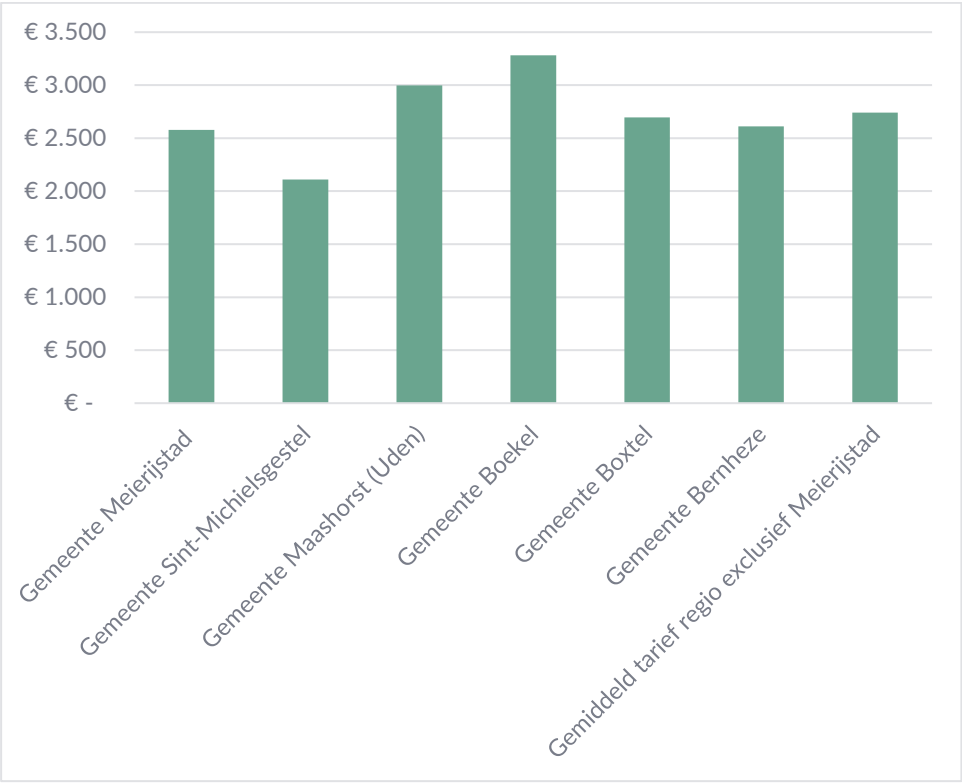
6.2. Benchmark

Om een beeld te krijgen van de hoogte van de tarieven in verhouding met de omgeving is er een benchmark opgesteld van de tarieven in 2023. Deze benchmark vergelijkt het tarief van het meest uitgegeven graf (particulier graf, 2 personen, 20 jaar) van gemeente Meierijstad met omliggende gemeentes; Sint-Michielsgestel, Uden (gemeente Maashorst), Boekel, Boxtel en Bernheze[1]. Het

[1] *De graven in Boekel en Bernheze worden uitgegeven voor één persoon. Voor de benchmark zijn de tarieven verdubbeld, zodat de vergelijking correct is*

gemiddelde tarief bedraagt € 2.740,-. Het totale tarief van Meierijstad zit hier net onder. Een particulier graf voor twintig jaar kost in de gemeente Meierijstad € 2.577,- in 2023.

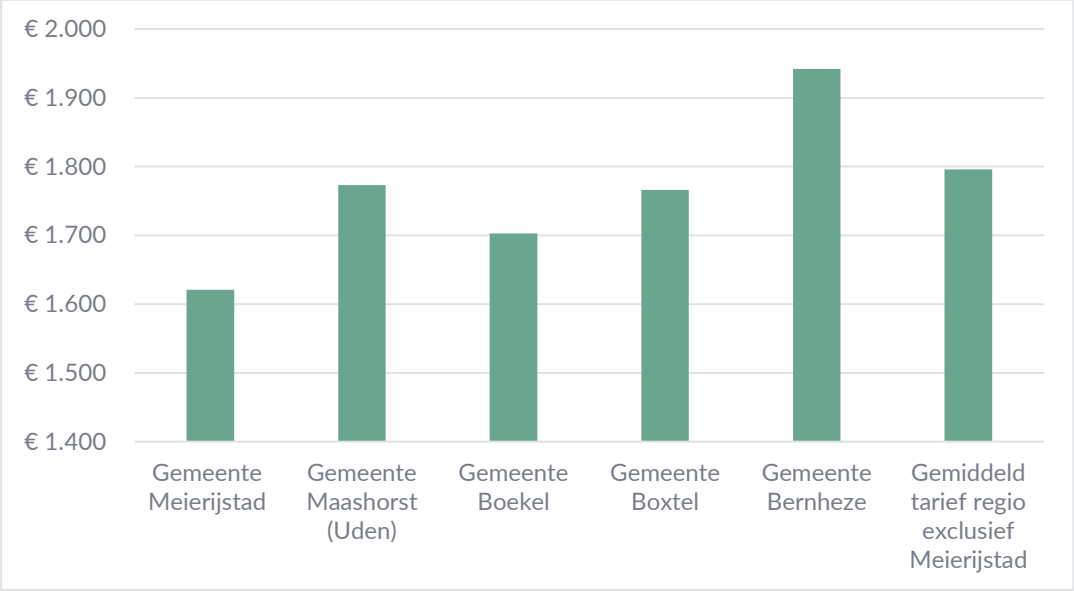
Als er wordt uitgegaan van de voorlopige tarieven voor 2024 kost een graf € 2.899,96.

Grafiek 4 Benchmark tarieven particulier graf 20 jaar

Deze vergelijking is ook gemaakt voor asbestemmingen in een urnennis voor twintig jaar. Het totale tarief hiervoor in Meierijstad bedraagt € 1.621,-. Het gemiddelde van de omliggende gemeenten bedraagt € 1.796,-. Hierin is de gemeente Sint-Michielsgestel niet meegenomen. Deze gemeente heeft geen urnennissen. Geconstateerd wordt dat het totale tarief van de gemeente Meierijstad circa 10% lager ligt dan het gemiddelde.

Als er wordt uitgegaan van de voorlopige tarieven 2024 kost een urnennis € 1.854,96.

Grafiek 5 Benchmark tarieven particuliere urnennis 20 jaar

7. Trends en ontwikkelingen

In dit hoofdstuk is ingegaan op algemene trends en ontwikkelingen op het gebied van begraven en begraafplaatsen in Nederland. De trends en ontwikkelingen zijn niet automatisch van toepassing op de begraafplaatsen in Meierijstad en kunnen ook niet overal toegevoegd worden.

Cremeren en asbestemmingen

De afgelopen decennia is sprake van een toenemende behoefte om te cremeren. In 2003 werden er in Nederland voor het eerst meer mensen gecremeerd dan begraven (50,6%). Tot nu toe neemt het aandeel elk jaar toe, in 2022 is 67% van de overledenen in Nederland gecremeerd. Mogelijk zal dit aandeel nog enigszins kunnen toenemen, maar de groeicurve vlakt steeds meer af.

Begraafplaatsen kunnen hierop anticiperen door meer diversiteit en aantrekkelijke vormen van asbestemming aan te bieden. Dit kan in de vorm van urnennissen, urnengraven in een urnentuin, sokkels en verstrooiingsmogelijkheden. Daarbij moet rekening worden gehouden dat de wens om as op een begraafplaats te bewaren, mede vanwege de kosten, korter is dan een traditioneel graf. Verder is het van belang dat wanneer de keuze is gemaakt dat as op een begraafplaats wordt bewaard of uitgestrooid, nabestaanden meer dan in het verleden behoefte hebben aan ‘een eigen plek’ (niet anoniem). Er is daarom doorgaans meer behoefte aan een urnengraf dan aan een nis in een urnenmuur.

Natuurbegraafplaats / natuurbegraven

Sinds enkele jaren is de behoefte om op een natuurbegraafplaats te worden begraven sterk toegenomen. De meeste natuurbegraafplaatsen in Nederland zijn particulier en voorzien in de behoefte om in een natuurlijke omgeving (bos of heide) te worden begraven. Er is geen definitie van een natuurbegraafplaats, maar enkele veel voorkomende kenmerken van het gebruik en de inrichting zijn:

- Verbondenheid met de natuur met een spirituele betekenis, de beleving dat het lichaam wordt ‘teruggegeven aan de natuur’. Behoefte en de verwachting dat het graf niet wordt geruimd.
- Een beoogde minimale impact op het milieu en een sober graf. Het graf en de grafbedekking zijn daarom zo eenvoudig mogelijk en biologisch afbreekbaar, zoals het gebruik van alleen een lijkwade of rieten mand en een onbehandelde boomschijf als grafmarkering.
- Het terrein wordt extensief onderhouden, waardoor een verwilderde, natuurlijke uitstraling blijft bestaan en de omgeving een positieve bijdrage levert aan de biodiversiteit. Om deze reden zijn de graven zoveel mogelijk vrij gepositioneerd en doorgaans alleen 1-diep.

Nadelen van een natuurbegraafplaats zijn dat deze veelal een groot oppervlak vereisen, zeker wanneer deze na verloop van tijd wordt uitgebreid omdat niet wordt geruimd. Daarnaast moet de bestemming daarop zijn afgestemd en is er negatieve impact op de ongestoorde bodem.

Een goed alternatief hiervoor is het gebruik maken van structurele leegstand op een gemeentelijke begraafplaats. Gemeentelijke begraafplaatsen worden, als gevolg van de sterk toegenomen populariteit op cremeren, in toenemende mate geconfronteerd met lege grafvelden. Deze kunnen worden ingericht en gebruikt voor natuurlijk begraven. Het deel op de begraafplaats voor natuurlijk begraven wijkt af van het huidige traditionele aanbod op de gemeentelijke begraafplaatsen, wat bestaat uit een herkenbaar repeterend patroon van strakke rijen graven en grafstenen. Natuurlijk begraven is dan een aanvulling op

de bestaande situatie en een uitbreiding van het aanbod in de dienstverlening. Bovendien wordt daarmee invulling gegeven aan duurzaam grondgebruik, omdat de genoemde 'leegstand' wordt vermeden. Het aparte deel maakt regulier onderdeel uit van de te exploiteren en beheren gemeentelijke begraafplaats, de bestemming hoeft daarvoor niet te worden gewijzigd en de bodem is al geschikt voor dit gebruik.

Sociaal-maatschappelijke en ecologische nevenfuncties

De primaire functie van een gemeentelijke begraafplaats is voorzien in voldoende begraafcapaciteit voor haar inwoners. Dit is een wettelijke zorgplicht, waarbij een stoffelijk overschot spoedig en met zorg dient te worden begraven en er wordt voorzien in een ongestoorde grafrust. Vaak ligt bij het gemeentebestuur de focus op het 'financieel rendement' van de baten en op de kosten van het beheer. Er zijn echter weinig gemeentelijke begraafplaatsen in Nederland 100% kostendekkend. Het is belangrijk te beseffen dat dat begraafplaatsen naast deze primaire functie ook zwaarwegende ecologische en/ of sociaal-maatschappelijke functies vervullen. Deze functies worden vaak versterkt door de historie, de inrichting, de ligging, de uitstraling en de onderhoudszorg van de begraafplaats(en). Kenmerken van deze nevenfuncties kunnen zijn:

- In vooral de kleine kernen dragen de begraafplaatsen positief bij aan het voorzieningenniveau en de sociale cohesie.
- De begraafplaats is een voor de hand liggende locatie voor gemeenschappelijke herdenkingen.
- De begraafplaatsen hebben vaak een sterke (cultuur-) historische en landschappelijke waarde.
- De begraafplaatsen maken (in potentie) onderdeel uit van de recreatieve, parkachtige en toeristische waarden.
- De begraafplaatsen zijn vaak een oase van rust en er is de gelegenheid tot zingeving en het uiten van verdriet.
- Een begraafplaats is voor sommige mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een ideale en betekenisvolle werkomgeving.

Wanneer de 'waarden' van deze nevenfuncties beleidsmatig worden vastgelegd, dan zou dit de druk op de gewenste kostendekking uit de tarieven verlagen.

Nieuwe vormen van lijkbezorging

Er is, naast begraven en cremeren, een technische ontwikkeling gaande waarbij op alternatieve wijze afscheid wordt genomen van het stoffelijk overschot. Voorbeelden zijn resomeren en veraarden. Deze vormen worden (nog) niet toegepast in Nederland, onder meer vanwege de op dit punt nog te actualiseren Wet op de lijkbezorging.

- Bij resomeren wordt het lichaam in een stalen drukvat chemisch ontbonden in een basische (hoge pH-waarde) oplossing in heet water. Het proces duurt circa 3 uur en het gaat gepaard met een beperkte uitstoot van broeikasgassen en fijnstof. Het residu bestaat uit botten en een op het riool te lozen vloeistof. De botten worden tot poeder vermalen en kunnen, net als as na een crematie, in een urn worden bewaard.
- Bij veraarden (of humaan composteren) wordt het lichaam, samen met organisch materiaal in een bovengrondse cocon, langzaam en op natuurlijke wijze afgebroken tot compost. Het proces neemt circa 40 dagen in beslag en het residu is compost.

Duurzaamheid

Het besef dat ons handelen een negatieve invloed heeft op de omgeving en het milieu heeft zijn intrede gedaan op de Nederlandse begraafplaatsen. Een begraafplaats(beheerder) kan daar redelijk eenvoudig

op inspelen door het goede voorbeeld te geven en de mogelijkheden vast te leggen in het beleid. Voorbeelden hiervan zijn:

- Stimuleer dat oude grafstenen worden hergebruikt, dat geen marmer wordt gebruikt en dat omhulsels die in de bodem worden geplaatst niet milieubelastend zijn. Voormalige grafstenen kunnen op de begraafplaats worden gebruikt als grondkering of verhardingen.
- Extensiveer het beheer en bevorder biodiversiteit. Dit kan bijvoorbeeld eenvoudig door insectenkastjes te plaatsen. Daarnaast kunnen traditioneel strakke grasstroken worden omgevormd tot bloemrijke grasmengsels. Deze kunnen vervolgens worden gebruikt als pluktuin voor verse bloemen op de graven.
- Plaats zonnepanelen en/ of groene (sedum) daken op de gebouwen op de begraafplaats.
- Vervang verhardingen door semi-verhardingen.
- Pas de begroeiing en de inrichting aan op het veranderende klimaat, met name op het gebied van hitte(stress), watertekort en wateroverlast. Overtollig regenwater kan bijvoorbeeld worden opgevangen om later te gebruiken voor het bewateren van het eigen groen.
- Minimaliseer het onderhoud aan oude grafstenen zodat korstmossen kunnen groeien.

Bovengronds begraven

In Nederland wordt het langzaam steeds meer mogelijk om bovengronds te worden begraven. In landen als Italië en Spanje wordt het veel toegepast, vanwege de harde bodem en ruimtegebrek. Bovengronds begraven gebeurt in bouwwerken waarin de lichamen individueel in nissen kunnen worden gestapeld. In Nederland kan dit worden toegepast om te voorzien in een behoefte, vanwege ruimtegebrek, om een breder voorzieningenniveau aan te bieden of vanwege een hoge grondwaterstand.

Specifieke doelgroepen

Islamitische begraven

Van oudsher biedt de Wet op de lijkbezorging het recht aan kerkgenootschappen op een eigen begraafplaats of een eigen grafveld op de gemeentelijke begraafplaats. Er is recent een toenemende behoefte binnen bijvoorbeeld de moslimgemeenschap in Nederland om ook te voorzien in een eigen begraafplaats of grafveld. Met de veelal toenemende leegstand op gemeentelijke begraafplaatsen, een gevolg van de populariteit op cremeren, kunnen gemeentes inspelen op deze behoeften van specifieke doelgroepen.

Foetusgraven

In aansluiting op het bovengenoemde is er ook een toenemende belangstelling voor foetusgraven. De Wet op de lijkbezorging is niet van toepassing op een menselijke vrucht die na een zwangerschapsduur van minder dan 24 weken levenloos ter wereld is gekomen dan wel binnen 24 uur na de geboorte is overleden. Dat betekent dat deze menselijke vruchten (wettelijk) niet op een begraafplaats hoeven te worden begraven. Daar is echter wel steeds meer behoefte aan. Steeds meer begraafplaatsen hebben daarom een apart veldje voor overleden foetussen.

Participatie en betrokkenheid

Inwoners willen steeds meer actief betrokken worden bij het gebruik en de inrichting van de buitenruimte. Dit biedt ook mogelijkheden voor begraafplaatsbeheerders. Omwonenden en gebruikers kunnen bijvoorbeeld actief worden benaderd om mee te helpen aan herinrichtingsplannen van begraafplaatsen of om vrijwilligerswerk op zich te nemen bij uitvaarten, bij het onderhoud of om rondleidingen te verzorgen. Er is ook sprake van een toename onder inwoners om de uitvaart (zoveel

mogelijk) zelf te organiseren. Er zijn daarnaast goede technische mogelijkheden om bezoekers van begraafplaatsen digitaal te informeren over specifieke graven en de begraafplaats in het algemeen. Denk hierbij aan QR-codes op grafstenen, informatiezuilen of via een app. Er is in aansluiting hierop ook sprake van een toename om (gemeentelijke) begraafplaatsen meer onder de aandacht te brengen en te wijzen op de vele mogelijkheden; er wordt feitelijk actief marketing gevoerd. Om hieraan te voldoen is het wel noodzakelijk dat de informatie over bijvoorbeeld de geschiedenis en uit de begraafplaatsadministratie en de begraafplaatstekening actueel en compleet is. Dit sluit ook aan bij de aloude maar nog steeds actuele behoefte bij nabestaanden om duidelijkheid te krijgen over de status en het mogelijke gebruik van (oude) graven met een grafrecht voor onbepaalde tijd.

Kindvriendelijke begraafplaats

Veel begraafplaatsen zijn volgens traditie sober ingericht en kunnen door kinderen als eng worden ervaren. En ook kinderen ervaren spanning tijdens een uitvaart. Steeds meer begraafplaatsen brengen hier verandering in aan en plaatsen ‘vrolijke’, kleurrijke, objecten bij een kindergrafveld of, ter afleiding, subtiele speeltoestellen op een begraafplaats.

Meer vormvrije grafbedekkingen

Veel nabestaanden maken gebruik van de mogelijkheid om zelf een persoonlijke grafbedekking te ontwerpen en te maken, specifiek passend bij de overledene. Daarbij wordt dan bijvoorbeeld ook gebruik gemaakt van ‘niet standaard’ materialen. Ook is er sprake van een andere tegenbeweging op traditionele grafbedekkingen, door juist te minimaliseren. Er wordt dan gekozen voor een hele eenvoudige of ontbrekende grafbedekking, voortkomend uit financiële overwegingen en/of duurzaamheid. Het is raadzaam dat begraafplaatsbeheerders verkennen wat hierin wenselijk en toelaatbaar is en/ of dit stimuleren. Dit beleid dient dan te worden vastgelegd en uitgedragen.

Beheer(organisatie) staat onder druk

In toenemende mate staan de gemeentelijke begraafplaatsenorganisaties onder druk. Hierbij spelen de onderstaande samenhangende factoren een belangrijke rol. Ten eerste is er de van oudsher versnipperde taakverdeling met de volgende vaak voorkomende kenmerken:

- De begraafplaatsbeheerder 'op locatie' opereert zelfstandig, fulltime en letterlijk en figuurlijk op afstand van het gemeentehuis. Het takenpakket is divers: de dagelijkse zorg, de organisatie van voorbereiding en uitvoering van uitvaarten en het meer informele, maar onvoldoende gewaardeerde, contact met nabestaanden en bezoekers van de begraafplaats.
- Het actueel houden van de begraafplaatsadministratie is doorgaans geen fulltime taak, maar de verantwoordelijkheid (alertheid) is - gelet op de gevoeligheid - continu. Daarnaast is het vullen en bijhouden van de administratie specialistisch en nauwkeurig werk en daardoor moeilijk tijdelijk (in geval verlof bijvoorbeeld) over te dragen.
- De beleidsmedewerkers en de plan- en programmamatige beheerders Groen, Civiel, Verhardingen, Vastgoed en Erfgoed zijn incidenteel in beeld bij het beheer van de begraafplaats(en). Dat is op het moment dat kwaliteitseisen en meerjarig repeterend onderhoudsoverzichten worden opgesteld en eventueel de uitvoering hiervan wordt uitbesteed.
- Het gemeentebestuur wordt zeer incidenteel, bijvoorbeeld eenmaal per vijf jaar, geïnformeerd over de regelgeving voor het gebruik van de begraafplaats(en) en neemt het besluit tot actualisatie van de verordening en het uitvoeringsbesluit. De tarieven voor grafrechten en begraven worden wel jaarlijks geactualiseerd, maar doorgaans alleen met een indexatie. De tarieven zijn zo in de loop der tijd niet meer gekoppeld aan de werkelijke kosten. In de begraafplaatsbegroting kan een structureel gat tussen kosten en baten ontstaan.

8. Ervaringen en meningen van derden

De gemeente Meierijstad hecht veel waarde aan de input die uitvaartondernemers, nabestaanden en/of inwoners van de gemeente leveren. Daarom zijn voor dit beleidsplan drie uitvaartondernemers geïnterviewd. Hierbij is gevraagd naar hun ervaringen met de begraafplaatsen, wat zij horen van nabestaanden en zijn overige wensen en ideeën opgehaald. Hieronder worden de belangrijkste punten uit de interviews benoemd. Deze meningen vormen input voor de beleidsvoorstellen.

Natuur(lijk) begraven

De uitvaartondernemers zien potentie in het mogelijk maken van natuur(lijk) begraven binnen de gemeente Meierijstad. Tegelijkertijd constateren zij allen dat er op de huidige gemeentelijke begraafplaatsen geen capaciteit/ruimte is om dit mogelijk te maken. Zij zien vooral potentie in een nieuwe natuurbegraafplaats. De inwoners van Meierijstad moeten nu naar Schaijk. Dit is voor het overgrote deel een te verre afstand.

Islamitisch begraven

Uitvaartondernemers zien waarde in het mogelijk maken van islamitisch begraven binnen de gemeente. Om te starten met deze vorm van begraven zien zij vooral begraafplaats Zuidergaard (Veghel) als geschikte locatie hiervoor. Indien er na een verloop van tijd geconstateerd wordt dat er voldoende behoefte is kan gekeken worden naar een nieuwe locatie.

Beheer en onderhoud en kwaliteitsniveau

Uit de gesprekken komt naar voren dat uitvaartondernemers het onderhoudsniveau van de begraafplaatsen prima vinden. Aandachtspunt zijn de oude graven. Deze beïnvloeden de beeldkwaliteit van de begraafplaatsen negatief. Uitvaartondernemers vinden het opmerkelijk dat rechthebbenden zelf verantwoordelijk zijn voor de verzakking van hun graf. Zij zijn van mening dat dit een taak voor de gemeente moet zijn.

Daarnaast kan in het bijzonder de beeldkwaliteit op begraafplaats Ottenstraat worden verbeterd. Deze begraafplaats heeft volgens enkele uitvaartondernemers door het beperkte groen een grijze uitstraling. Ook het groenonderhoud kan op sommige plekken beter. Zeker onder de kapel waar veel mensen afscheid nemen. Dit deel moet vrij van onkruid zijn.

Tariefstelling

De uitvaartondernemers vinden de tarieven van de gemeente schappelijk. Wel is er kritiek op een tweetal zaken. Enerzijds de hoogte van de delvingskosten. Uitvaartondernemers zijn bekend met de tarieven die de grafdelver rekent. Het verschil met wat de gemeente in rekening brengt is volgens hen erg groot. Daarnaast wordt begraafplaats Ottenstraat in tegenstelling tot de andere gemeentelijke begraafplaatsen door vrijwilligers onderhouden. Omdat er onderhoudskosten in rekening worden gebracht vinden nabestaanden dit opmerkelijk.

Asbestemmingen

Betreffende de asbestemmingen zijn uitvaartondernemers van mening dat de urnenmuren prima zijn, maar zeker opgewaardeerd kunnen worden. Uitvaartondernemers horen op dit moment weinig terug van nabestaanden omtrent de vraag naar urnengraven en/of een urnentuin. Dit staat er los van dat uitvaartondernemers hierin wel potentie zien. Zij constateren dat hier bij de kerkelijke begraafplaatsen interesse in is.

Uit de gesprekken zijn een aantal nieuwe ideeën voor asbestemmingen naar voren gekomen; zo zou een strooiveld in natuurrijk gebied potentie hebben en een ander idee is om urnenzuilen met bijvoorbeeld een tulp erop op de gemeentelijk begraafplaatsen te plaatsen.

9. Beleidsvoorstellen

Op basis van alle opgehaalde informatie en analyses zijn er enkele beleidsvoorstellen waardoor de begraafplaatsen toekomstbestendig worden:

9.1. Toekomst begraafplaats Zandkantsestraat

Figuur 8 Luchtfoto gemeentelijke begraafplaats Zandkantsestraat (rood) en rk begraafplaats Sint Paulus (blauw)

Begraafplaats Zandkantsestraat in Schijndel ligt naast de groene en goed onderhouden Rooms-Katholieke begraafplaats Sint Paulus. Het verschil tussen de twee begraafplaatsen is zeer groot. De Zandkantsestraat is veel minder aantrekkelijk vormgegeven en alleen toegankelijk voor nabestaanden/ bezoekers met sleutel van de poort. Ook zijn er geen verharde paden, de graven lijken willekeurig te zijn uitgegeven, het groenonderhoud is minimaal en staat er een hek omheen met een gesloten poort. Er zijn circa 30 graven aanwezig. Tot de fusie naar de gemeente Meierijstad werden hier mensen begraven zonder nabestaanden of middelen. De gemeente betaalde dan alle kosten. Na de fusie is de begraafplaats opengesteld voor iedereen. Door het uiterlijk en het afgesloten karakter van deze begraafplaats is er van maar twee graven grafrecht ontvangen. De overige overledenen zijn in algemene graven begraven.

Er zijn vier scenario's opgesteld voor de toekomst van begraafplaats Zandkantsestraat.

1. Huidige situatie voortzetten
2. Begraafplaats bij Rooms-Katholieke begraafplaats Sint Paulus betrekken
3. Sluiten en saneren van de begraafplaats
4. Omvormen tot natuurbegraafplaats

Deze scenario's zijn uitgewerkt in bijlage B.

Op basis van voor- en nadelen en de kosten en opbrengsten wordt geadviseerd om scenario 3 'sluiten en saneren van de begraafplaats' verder te onderzoeken. Door het sluiten en saneren van de begraafplaats kan de grond worden verkocht, waarmee opbrengsten worden gegenereerd. De graven kunnen op een andere gemeentelijke begraafplaats worden uitgegeven. Uit de berekeningen blijkt dat hier voldoende capaciteit voor is.

Indicatieve kostenraming:
Kosten € 35.000 - € 45.000,- excl. BTW. Er ligt hier geen kostenraming aan ten grondslag en een en ander is afhankelijk van diverse factoren zoals bestemming, schaarste van de grond, staat van perceel, locatie etc.
Inkomsten afhankelijk van diverse factoren zoals bestemming, schaarste van de grond, staat van perceel, locatie etc.

9.2. Natuur(lijk) begraven

De populariteit van natuurbegraven is in de afgelopen jaren enorm toegenomen. Ook uitvaartondernemers in Meierijstad voorzien een dergelijke behoefte en potentie. In de omgeving van Meierijstad zijn op dit moment de mogelijkheden van natuurbegraven beperkt. Inwoners moeten momenteel naar Schaijk of naar Heeze. Dit maakt dat er kansen liggen om natuurbegraven binnen de gemeente Meierijstad verder te onderzoeken.

Een natuurbegraafplaats heeft doorgaans de volgende kenmerken:

- De locatie moet over een natuurlijk karakter beschikken
- Ruim grafoppervlak (minimaal 2,5 x 2,5 m^2)
- Graven hebben bij voorkeur een eeuwigdurende grafrust
- Doorgaans eenpersoonsgraven
- Gebruik van natuurlijke, biologisch afbreekbare materialen
- Er worden geen onderhoudskosten in rekening gebracht
- Graven worden minder herkenbaar doordat de natuur eromheen zich ontwikkeld
- Er kan zelf een plek worden uitgekozen

Naast natuurbegraven bestaat ook de optie om natuurlijk begraven aan te bieden binnen de contouren van de huidige (gemeentelijke) begraafplaatsen. Natuurlijk begraven heeft bijna dezelfde kenmerken als natuurbegraven, met een paar uitzonderingen:

- Geen eeuwigdurende grafrust, maar langere termijnen
- Mogelijkheid 2 personen in een graf

De huidige gemeentelijke begraafplaatsen zijn onderzocht op de mogelijkheid natuurlijk begraven aan te gaan bieden. Hier is het volgende uitgekomen:

	Ottenstraat Erp	Zuidergaard Veghel	Zandkantsestraat Schijndel
Locatie	-	+	-
Bereikbaarheid	-	+	-
Inrichting	-	+/-	+/-
Capaciteit	-	-	+/-

- Ottenstraat is een zeer traditionele begraafplaats. Er kan ruimte ontstaan op de vakken G en H, na herinrichting. Natuurlijk begraven past echter niet in het karakter van deze begraafplaats.

- Zuidergaard zou een locatie kunnen zijn waar natuurlijk begraven aangeboden kan worden. De begraafplaats heeft een natuurlijk, parkachtig uiterlijk. De beschikbare ruimte is alleen te klein om natuurlijk begraven aan te gaan bieden en valt daarom af.

- Bij de Zandkantsestraat is het de locatie die zwaar meeweegt. Het is gelegen in een woonwijk, niet goed bereikbaar en er staan woningen omheen.

De conclusie is dat de huidige gemeentelijke begraafplaatsen niet geschikt zijn om natuur(lijk) begraven mogelijk te maken. Daarnaast is omwille van de vele begraafplaatsen in de gemeente, in combinatie met de druk op de grond die schaars is, het niet raadzaam om een afzonderlijke natuurbegraafplaats te realiseren. De gemeente kan uiteraard wel mee denken bij eventuele particuliere initiatieven.

Indicatieve kostenraming:
Er zijn geen kosten verbonden aan dit beleidsvoorstel.

9.3. Onderzoeken islamitisch begraven

Islamitisch begraven in Nederland heeft sinds de coronaperiode een toevlucht genomen. Omdat men niet meer naar het land van herkomst kon, en er mooie alternatieven in Nederland zijn is de vraag naar Islamitische begraafplaatsen in Nederland gestegen. Ook Meierijstad heeft de vraag ontvangen of er mogelijkheden zijn binnen de gemeente. Het begraven op islamitische wijze heeft de volgende kenmerken:

- De overledene ligt alleen in een graf
- In het graf ligt de overledene (bij voorkeur zonder kist) op de rechterzij met het aangezicht in de richting van de Ka'aba in Mekka.
- Een moslim dient zo snel mogelijk te worden begraven, zodat hij van zijn eeuwige rust in het graf kan genieten
- Sterke voorkeur voor eeuwigdurende grafrust
- Meestal geen monumenten bij het graf
- Het islamitische gedeelte wordt vaak omheind zodat dit als zodanig herkenbaar is. Een bordje dat in het Nederlands en in het Arabisch aangeeft dat het een islamitische begraafplaats is, wordt gewaardeerd.
- Er staat vaak een gebedstafel. Deze dient als een plek waar de overledene neergezet kan worden en waar het gebed voor de overledene kan worden verricht.
- Bij een watertappunt kunnen de bezoekers de wassing verrichten voor het gebed.

Voor de islamitische begraafplaats is onderzocht of dit past binnen de contouren van een van de gemeentelijke begraafplaatsen. Dit is gedaan op basis van locatie, bereikbaarheid, zichtbaarheid, capaciteit en of er voldaan kan worden aan specifieke wensen:

	Ottenstraat Erp	Zuidergaard Veghel	Zandkantsestraat Schijndel
Locatie	-	+	-
Bereikbaarheid	-	+	-
Inrichting	-	+/-	+/-
Capaciteit	-	-	+/-
Graven voor één persoon	-	-	+
Graven situeren richting Mekka	-	+/-	+
Begraven binnen 24 uur	-	-	-
Eeuwigdurende grafrust	-	-	-
Mogelijkheid omheining	+/-	+/-	+
Mogelijkheid gebedstafel	+	+	+
Mogelijkheid watertappunt	+	+	+

Er zijn in gemeente Meierijstad meer dan 4500 islamitische inwoners, jaarlijks zijn er circa 50 uitvaarten binnen de moslimgemeenschap[2]. Ook uitvaartondernemers geven aan dat er een behoefte bestaat aan

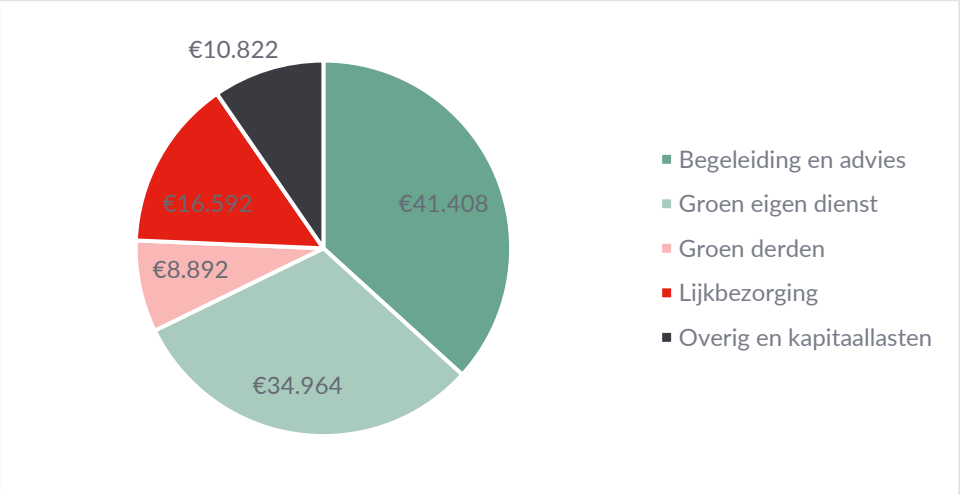
[2] *Uit motie d.d. 3 november 2022*

islamitische graven. Echter zijn er binnen de contouren van de gemeentelijke begraafplaatsen geen geschikte delen qua beschikbare ruimte om islamitisch begraven mogelijk te maken, mede met het oog op situering richting Mekka en de wens voor eeuwigdurende graven. De conclusie is dat de huidige gemeentelijke begraafplaatsen niet geschikt zijn om islamitische begraven mogelijk te maken. Op dit moment heeft de gemeente geen percelen beschikbaar waarop een islamitische begraafplaats aangelegd kan worden. De gemeente kan uiteraard wel mee denken bij eventuele particuliere initiatieven.

Indicatieve kostenraming:
Er zijn geen kosten verbonden aan dit beleidsvoorstel.

9.4. Onderzoeken mogelijkheden uitbesteden taken

In hoofdstuk 5 is ingegaan op de organisatie van het 'product begraven'. Hier is geconstateerd dat zes verschillende afdelingen zich hiermee bezig houden. De totale interne kosten zijn jaarlijks ruim € 112.677,-. In onderstaande grafiek is af te lezen dat 37% van de kosten voor de begeleiding en advies zijn. Hieronder vallen de uren van administratie, toezicht en aansturing van de administratie en de beheerder. Het is mogelijk om de volledige administratie, het beantwoorden van vragen van burgers, de aansturing van grafdelver en groenaannemer en toezicht en controle uit te besteden aan een gespecialiseerde marktpartij. Doordat deze werkzaamheden dan bij één partij liggen kunnen de jaarlijkse kosten lager zijn en wordt de gemeente ontzorgd. Advies is om de mogelijkheden voor uitbesteding en de mate van (eventuele) kostenbesparing nader te onderzoeken.

Grafiek 6 Verdeling kosten beheer en onderhoud

De voordelen van uitbesteden van de administratieve taken aan een marktpartij zijn:

- De begraafplaatshouder haalt specialistische kennis en kunde in huis
- De organisatie wordt ontzorgt van een specifieke begraafplaatstaak
- De continuïteit van de primaire processen op de begraafplaats is gewaarborgd
- Er wordt flexibiliteit gecreëerd en kwetsbaarheid weggenomen
- De begraafplaatshouder blijft de regie en het beleid bepalen en behoudt de zeggenschap.

De nadelen zijn:

- Het contact met burgers valt bij de gemeente weg. Gemeente krijgt een minder duidelijk beeld van wat onder de bevolking speelt
- Het gemeentebestuur heeft minder invloed op de dagelijkse gang van zaken
- Er dienen nog steeds personen binnen de gemeente met de begraafplaatsen bezig te zijn, voor bijvoorbeeld financiën en beleid

Indicatieve kostenraming:
Advies is om de mate van kostenbesparing van uitbesteding nader te onderzoeken.

9.5. Natuurlijk beheer

In het biodiversiteitsvisie van gemeente Meierijstad is opgenomen dat de gemeente gaat inzetten op een biodiverse omgeving. Voorstel is om de begraafplaatsen door middel van natuurlijk beheer, zoals het stimuleren van biodiversiteit aan te laten sluiten op deze visie. De volgende mogelijkheden worden hierbij voorgesteld:

- De niet ingerichte delen en kale plekken na bovengronds ruimen beplanten met grote variatie bloeiers. Ook graven die nog uitgegeven kunnen worden, mogen beplant worden.
- Gebruik maken van bodembedekkers rondom de graven, zodat de onkruiddruk minder wordt
- De paden die aan vervanging toe zijn vervangen met duurzame paden (halfverharding)
- Het plaatsen van vogelhuisjes, vleermuiskasten en insectenhotels
- Zorgen voor schuilplekken, zoals houtrillen en boomstammen of het laten liggen van bladeren
- Het plaatsen van een regenton
- Mossen en algen op grafstenen alleen verwijderen wanneer er aanleiding toe is
- Zoveel als mogelijk met elektrisch gereedschap werken
- Steenhouwers zoeken die aangesloten zijn bij Circle Stone, zodat grafstenen opnieuw gebruikt worden
- Grafstenen na afstand niet vernietigen maar gebruiken voor een kunstwerk

Bezoekers van begraafplaatsen wensen een nette, opgeruimde begraafplaats. Bij het laten liggen van bladeren of minder maaien kunnen bezoekers vinden dat het rommelig is. Het is daarom van groot belang dat er goed gecommuniceerd en uitgelegd wordt waarom dit op deze manier wordt gedaan.

9.6. (Groen)inrichtingsplan begraafplaats Ottenstraat

Sinds 2006 zijn de vakken G en H (tijdelijk) gesloten om deze toegankelijker te maken voor mensen die slecht ter been zijn. Deze vakken bevinden zich aan de rechterkant van de begraafplaats en betreft in figuur 12 het door rood omheinde deel.

Figuur 9: Vakken G en H Ottenstraat

Op de begraafplaats is er geen capaciteitsgebrek, zolang er geruimd wordt (zie §4.2.3.). Op de vakken G en H is er afstand van verschillende graven gedaan en deze zijn ook geruimd. Op de plattegrond zijn duidelijk de open ruimtes te zien. Toch lijkt het te vroeg om al aan een herinrichtingsplan te beginnen. Er liggen simpelweg nog te veel graven. De grafrechten lopen in vak H tot 2041. In vak G tot en met 2033, maar dit zijn particuliere graven waarvan de termijn verlengd mag worden. Het betekent dus niet automatisch dat in 2033 en in 2041 de grafvakken leeg zijn.

Omdat er voldoende ruimte is om te blijven begraven is het advies om de vakken G en H gesloten te houden. Wel is het voorstel dat deze vakken aantrekkelijker en toegankelijker worden vormgegeven. De volgende inrichtingsvoorstellen zijn hierbij van toepassing:

- Halfverharding toe passen waar het kan om een pad te creëren en zo de toegankelijkheid te verbeteren
- Op alle lege plekken in de grafrijen een grote variatie aan planten en bloemen toevoegen
- Blijven monitoren van de capaciteit op deze vakken

Daarnaast is het kinderdeel op begraafplaats Ottenstraat aan opwaardering toe. Dit deel ligt niet ideaal en is niet aantrekkelijk vormgegeven. Het deel is gelegen langs het zanddepot en de kindergraven liggen in het zand met geen tot weinig vormen van groen of andere elementen.

Figuur 7 Kindergraven op begraafplaats Ottenstraat

Op basis hiervan is het advies om het kinderdeel op te waarderen. Hier zijn de volgende mogelijkheden van toepassing:

- Het verplaatsen van het depot naar een andere plek op de begraafplaats
- Het plaatsen van bodembedekkers rondom de graven
- Het toevoegen van groen om zo de omgeving aantrekkelijker vorm te geven
- Toevoegen van halfverharding en hiermee de toegankelijkheid verhogen
- Het toevoegen van een groene omheining, zodat nabestaanden meer in rust kunnen herdenken
- De knekelput meer 'verstoppen', ligt nu in het zicht
- Vervangen van de haag bij de kindergraven

9.7. Aanbrengen variatie asbestemmingen en graftermijnen

Momenteel is het mogelijk om een urn in een particulier graf of nis in een urnenmuur te plaatsen. Uitvaartondernemers denken dat er een toenemende behoefte is aan urnengraven. Zij zien op de kerkelijke begraafplaatsen ook een dergelijke behoefte hiernaar. Op de begraafplaatsen Zuidergaard en Ottenstraat zou een urnentuin mogelijk zijn. Hierbij is wel de voorwaarde dat men ruimte heeft om planten en beeldjes bij het graf te zetten. Meestal bestaat een urnengraf uit een oppervlakte van 1,00 x 1,00 m met een gedenkplaat van 0,50 x 0,50 m.

Er is een toenemende vraag aan een variatie aan graftermijnen. Voornamelijk voor asbestemmingen is een korte termijn een wens. Om tegemoet te komen aan de vraag is het voorstel als volgt:

	Huidige termijn	Nieuwe termijn
Particulier graf volwassenen	20 jaar	10 en 20 jaar
Particulier graf kinderen	20 of 30 jaar	10 en 20 jaar
Verlengen particuliere graven	Telkens 10 jaar	Telkens 10 jaar
Algemene graven	10 jaar	10 jaar
Asbestemmingen	20 jaar	5 en 10 jaar
Verlengingsoptie asbestemmingen	10 jaar	5 en 10 jaar

9.8. Digitale webagenda

De gemeente beschikt niet over een digitale webagenda, waar uitvaartondernemers begrafenissen in kunnen plannen. Dit heeft als gevolg dat administratief medewerkers in weekenden en avonden bereikbaar moeten zijn voor het vastleggen van begrafenissen. Om deze last voor medewerkers weg te

nemen is het voorstel om een digitale webagenda in gebruik te nemen. Deze webagenda is online en daardoor 24/7 te gebruiken. Uitvaartondernemers reserveren een datum en tijdstip. De eerstvolgende werkdag wordt alles bevestigd. De gemeente kan zelf dagen en tijden blokken. De volgende applicaties bieden een webagenda aan:

- Centric Begraven Webagenda (Centric)
- Digitale webagenda van HTA BAM

De gemeente gebruikt HTA, dus het zou een logische keuze zijn deze agenda aan te schaffen.

Bijlage A. Kwaliteitsopname

Op 29 maart 2023 heeft er een kwaliteitsopname van de begraafplaatsen plaatsvonden. Deze opname is een momentopname.

Kwaliteit	Ottenstraat Erp		Zuidergaard Veghel	
Onderhoudskwaliteit graven	TS	V	TS	V
Monumenten	B	B	B	B
Grafbeplanting	B	B	B	B
Grafvelden	C	B	B	B
Urnenmuur			C	C
Urnentuin				
Strooiveld			B	B
Verzamelgraf				
Historische graven	B	B		

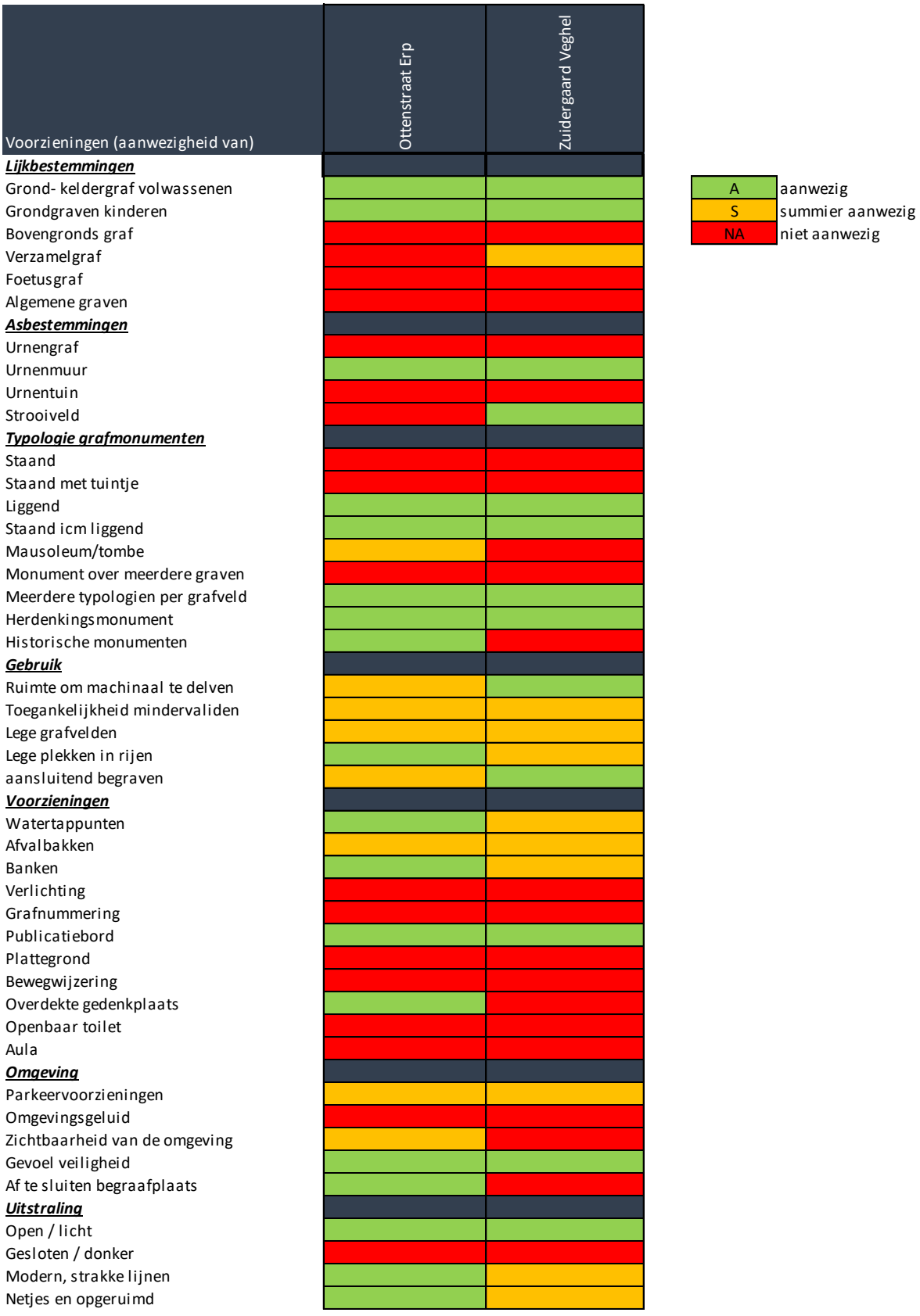
	Ottenstraat Erp		Zuidergaard Veghel	
Onderhoudskwaliteit begraafplaats	TS	V	TS	V
Klinkerverharding	B	B		
Tegelverharding	B	B	B	B
Asfalt			C	C
Halfverharding				
Bomen	B	B	B	B
Hagen	B	B	B	B
Sierheesters/rozen/vaste planten	B	B	B	B
Gazon			B	C
Gazonranden			B	B
Onkruid				
Meubilair	A	A	C	C
Overige inrichting				

Inrichtingskwaliteit	Ottenstraat Erp		Zuidergaard Veghel	
Vormgeving begraafplaats	B		B	
Materiaalgebruik	C		B	
Verharding	B		B	
Groen	B		B	
Meubilair	B		B	
Afmeting graven	B		B	
Afmeting overal gelijk	B		B	

	Ottenstraat Erp		Zuidergaard Veghel	
Eindoordeel kwaliteit	B		B	

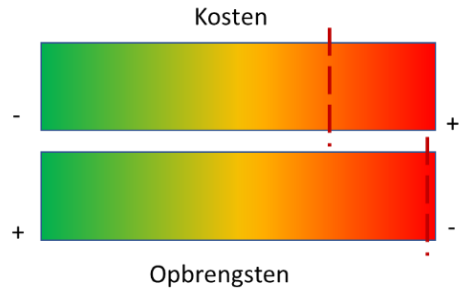
Legenda	
TS	Technische staat
V	Verzorging
a	A+ en A kwaliteit
b	B kwaliteit
c	C kwaliteit
nvt	Niet van toepassing

Kwaliteit op basis van CROW beeldkwaliteit

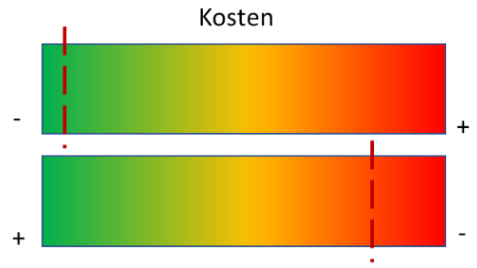

Voorzieningen (aanwezigheid van)
Ottenstraat Erp
Zuidergaard Veghel
Lijkbestemmingen
Grond- keldergraf volwassenen
Grondgraven kinderen
Bovengronds graf
Verzamelgraf
Foetusgraf
Algemene graven
Asbestemmingen
Urnengraf
Urnenmuur
Urnentuin
Strooiveld
Typologie grafmonumenten
Staand
Staand met tuintje
Liggend
Staand icm liggend
Mausoleum/tombe
Monument over meerdere graven
Meerdere typologien per grafveld
Herdenkingsmonument
Historische monumenten
Gebruik
Ruimte om machinaal te delven
Toegankelijkheid mindervaliden
Lege grafvelden
Lege plekken in rijen
aansluitend begraven
Voorzieningen
Watertappunten
Afvalbakken
Banken
Verlichting
Grafnummering
Publicatiebord
Plattegrond
Bewegwijzering
Overdekte gedenkplaats
Openbaar toilet
Aula
Omgeving
Parkeervoorzieningen
Omgevingsgeluid
Zichtbaarheid van de omgeving
Gevoel veiligheid
Af te sluiten begraafplaats
Uitstraling
Open / licht
Gesloten / donker
Modern, strakke lijnen
Netjes en opgeruimd
A aanwezig
S summier aanwezig
NA niet aanwezig

Bijlage B. Scenario`s Zandkantsestraat

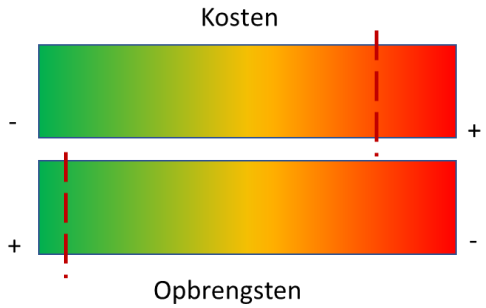
Scenario 1: Huidige situatie voortzetten	
Nadelen	**Voordelen**
De ruimte is niet te herbestemmen	
Door weinig tot geen begravingen geen inkomsten	
Onderhoud moet plaatsvinden, zelfs op A niveau vastgesteld	
Graven waarvan termijn is verstreken zijn er nog	
Er is weinig interesse om hier begraven te worden	

Scenario 2: Begraafplaats bij rk begraafplaats Sint Paulus betrekken	
Nadelen	**Voordelen**
De grond wordt voor een minimaal bedrag aan de Parochie geschonken	Goede bestemming er van uitgaande dat het perceel opnieuw wordt ingericht
Regie en controle kwijt over dit perceel/ grafrechten	Geen kosten meer voor onderhoud, begraven van gemeentewege

Scenario 3: Sluiten en saneren van de begraafplaats	
Nadelen	**Voordelen**
Communicatietraject opzetten met nabestaanden ivm ruimen/ herbegraven	Genereren van inkomsten (grond na sanering verkopen)
Kan een lange periode overheen gaan tot opnieuw in gebruik wordt genomen ivm grafrust/ graftermijnen. De laatste begraving was in 2022.	Minder onderhoudskosten tot sluiting
Kosten maken voor ruimen en herbegraven	Graven kunnen op de andere begraafplaatsen worden uitgegeven

Scenario 4: Omvormen tot natuurbegraafplaats	
Nadelen	**Voordelen**
Locatie past niet in karakter natuurbegraafplaats (woonwijk, bereikbaarheid, zichtbaarheid omgeving)	Kans om biodiversiteit toe te voegen
Bestaande graven waar een monument op staat en rekening mee moet worden gehouden	Voldoen aan een behoefte
Imago bestaande begraafplaats	Genereren van inkomsten
Herinrichtingskosten (hekwerk, ingang, beplanting en verharding)	
Onderhoudskosten gaan omhoog	
Geen uitbreidingsmogelijkheden (vol is vol)	

